

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ
ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ
ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ
ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Δρ. Βασίλειος Ε. Πανταζής
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

ΑΘΗΝΑ 2008

«ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΟΑΕΔ»

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

Οι σημειώσεις που ακολουθούν (η πλήρης μορφή τους δίνεται σε ηλεκτρονική μορφή) αποτελούν το υποστηρικτικό υλικό που δίνεται για την ενότητα «Διδακτική Επαγγελματικών Μαθημάτων» του Έργου «Παιδαγωγική Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών του ΟΑΕΔ», το οποίο υλοποιείται από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης.

Καταβλήθηκε προσπάθεια να δοθεί στον εκπαιδευτικό του ΟΑΕΔ ένα περίγραμμα της Διδακτικής Επαγγελματικών Μαθημάτων, το οποίο να είναι εύληπτο αλλά ταυτόχρονα αυστηρά επιστημονικό. Τα ενδεχομένως δυσνόητα σημεία θα εξηγηθούν αναλυτικά στο πλαίσιο των παραδόσεων. Σημειώνεται, ακόμα, ότι επιχειρήθηκε να συνδυαστούν τα πορίσματα της σύγχρονης Διδακτικής Επαγγελματικών Μαθημάτων με το πλαίσιο εφαρμογής στο πεδίο της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, όπως αυτό καθορίζεται από τις οδηγίες και της κατευθύνσεις φορέων όπως το Πανεπιστήμιο Αθηνών, η ΑΣΠΑΙΤΕ και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

1. ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σήμερα η Επαγγελματική Εκπαίδευση καλείται να προετοιμάσει τους μαθητές της ως αυριανούς εργαζόμενους μέσα σε ένα εργασιακό και κοινωνικό περιβάλλον, το οποίο χαρακτηρίζεται από:

- Αλλαγή σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας
- Έκρηξη των γνώσεων, κυρίως στην τεχνολογία και τις θετικές επιστήμες:
Υπολογίζεται ότι στον τομέα των μηχανικών διπλασιάζεται η γνώση κάθε πέντε χρόνια.
- Σταδιακή μετάβαση στην ευέλικτη εξειδίκευση, η οποία έχει ανάγκη από πολυεπιδέξιους-πολυδύναμους εργαζόμενους με πρωτοβουλία, υπευθυνότητα, φαντασία, επινοητικότητα και αισθητική αντίληψη.
- Επαγγελματική κινητικότητα:
Υπολογίζεται ότι ο σημερινός νέος θα αλλάξει τρεις έως επτά φορές επάγγελμα κατά τη διάρκεια του οικονομικά ενεργού βίου του.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο διαπιστώνει ότι και στην Ελλάδα, αλλά και σε όλο το δυτικό κόσμο, η Επαγγελματική Εκπαίδευση προσελκύει τους μαθητές με χαμηλές επιδόσεις στα σχολικά μαθήματα. Τα παιδιά αυτά, κάποιες φορές ψυχικά τραυματισμένα, συχνά είναι πεπεισμένα ότι δε μπορούν να κατακτήσουν τη γνώση. Εξάλλου τις περισσότερες φορές έχουν μεγάλα μαθησιακά κενά. Η μεγάλη, λοιπόν, πρόκληση για τη σύγχρονη εκπαίδευση είναι ποιες πρακτικές και μεθόδους θα χρησιμοποιήσει, ώστε να μπορέσει να προκαλέσει το ενδιαφέρον αυτών των μαθητών και να τους εντάξει ενεργητικά στο μαθησιακό γίγνεσθαι.

Το αδύνατο σημείο του σχολικού συστήματος είναι ότι έχει *μία* αφετηρία, *ένα* ρυθμό και *μία* διδακτική προσέγγιση. Απευθύνεται με *πανομοιότυπο* τρόπο σε όλους τους μαθητές, ανεξάρτητα από τις ικανότητες τους, τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά τους, το πολιτισμικό τους περιβάλλον, το επίπεδο ωριμότητας τους και τους ρυθμούς τους.

2. ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο μαθητής πρέπει να κατανοήσει τους βασικούς συντελεστές της ανάπτυξης, στο πλαίσιο της οποίας παίζει ιδιαίτερο ρόλο η Επαγγελματική Εκπαίδευση, σημαντικότεροι των οποίων είναι ο άνθρωπος (*ανθρώπινο κεφάλαιο*) και η τεχνολογία.

3. ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Ήδη ο John Dewey είχε επισημάνει ότι πολλοί είναι εκείνοι που αργότερα κατάλαβαν ότι αυτά που μάθαιναν στο σχολείο ήταν εντελώς άσχετα με τις πραγματικές συνθήκες της ζωής έξω από το σχολείο. Η εκπαίδευση είχε δηλαδή πάντα ανάγκη από εποπτικές και ολιστικές διαδικασίες για τη μετάδοση και οικειοποίηση της γνώσης, όπως και για τη μετατροπή της αφομοιωμένης γνώσης σε ικανότητα και δεξιότητα. Εφόσον η Διδακτική προτάσσει αυτή την αναγκαιότητα, η διδασκαλία σχετίζεται με τον όλο άνθρωπο: με το νου, την καρδιά, το σώμα και τις αισθήσεις.

Ο Bollnow επαναπροσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο συμφύρονται οι δύο εκστάσεις του χρόνου, το παρόν και το μέλλον, χάρη στην *άσκηση*. Ο άνθρωπος με την άσκηση μεταβάλλεται εσωτερικά και υπερβαίνει τον κατακερματισμό του μέσα στην καθημερινότητα. Χωρίς την άσκηση, η έκφραση παραμένει άμορφη και η αρχική παιδική δημιουργικότητα εκφυλίζεται σε έναν απείθαρχο ερασιτεχνισμό και το αποτέλεσμα της σχολικής εργασίας παραμένει ανακριβές και τυχαίο. Η άσκηση προσεγγίζεται σε σχέση με τη λειτουργία της στην ανθρώπινη ζωή. Στο χώρο της εκπαίδευσης συνήθως γίνεται λόγος για «άσκηση» στο πλαίσιο των σωματικών ασκήσεων ή στο πλαίσιο των γνωστικών αντικειμένων των θετικών επιστημών. Η άσκηση, όμως, δεν είναι απλώς ή μόνο ένα παιδαγωγικό-διδακτικό πρόβλημα, αλλά είναι ένα υπαρξιακό πρόβλημα που αφορά τον εσώτατο πυρήνα του ανθρώπου.

Η πραγματικότητα του σχολείου και του μαθήματος δεν έχει για τα παιδιά μια σαφή σχέση με την πραγματική ζωή. Ο κατακερματισμός της γνώσης, ο ιδρυματισμός του σχολείου, η αναυθεντικότητα του κατασκευασμένου μαθήματος και η εξουσιαστική συγκρότηση της διαδικασίας της διδασκαλίας αποτελούν μια μη κατανοούμενη πραγματικότητα από τους μαθητές, η οποία έρχεται σε σύγκρουση με την πραγματική πραγματικότητα της ζωής. Η εξουσιαστικά λογική οργάνωση της διαδικασίας της προσέγγισης της γνώσης αντιμετωπίζει την πραγματικότητα ως αποκομμένη από τη ζωή ξένη πραγματικότητα, η οποία επιβεβαιώνεται, αλλά δεν ερμηνεύεται.

Ο Giel προτείνει μια διδακτική ως «θεωρία του ενεργείν» για την προσέγγιση της γνώσης και βάζει τέλος σε ένα σχολικό μάθημα που βασίζεται στη σχολική γνώση ως «σύνθεση μιας πραγματικότητας που απουσιάζει» και που δεν ενδιαφέρει το παιδί. Η θεωρία του Giel για το Πολυπρισματικό Μάθημα, το ενεργείν και το δεικνύειν αποτελεί τη βάση γόνιμου προβληματισμού και για τη Διδακτική της Επαγγελματικής Παιδαγωγικής. Η τέχνη να διαθέτεις πολυμέρεια, να ενεργείς σε συγκεκριμένο «τόπο», αλλά και να δείχνεις μέσα σε έναν θολό και ασαφή κόσμο είναι κορυφαίες ανθρωπολογικές-διδακτικές διαδικασίες. Μεταξύ άλλων είναι διδακτικές διαδικασίες *διάκρισης* των πραγμάτων.

Ο ανθρωπολογικός τρόπος θεώρησης της Διδακτικής της Επαγγελματικής Παιδαγωγικής συνάπτει την νοηματοδότηση του βίου του παιδιού και την απόκτηση επαγγελματικών ικανοτήτων, συνδέει γενική και επαγγελματική εκπαίδευση, φιλιώνει τεχνολογία και άνθρωπο και προσεγγίζει το επάγγελμα και την εργασία ως τόπους εκδίπλωσης της ανθρώπινης οντότητας.

Ιδιαίτερα η *άσκηση* υπερβαίνει τον περιορισμό και εγκλωβισμό της επαφής με το επάγγελμα και την τεχνική, τη στενότητα των οριζόντων της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης και κατάρτισης ("vocational and technical education and training"), ενισχύοντας τις τάσεις ανθρωπολογικής θεώρησης της Διδακτικής και της επαγγελματικής παιδαγωγικής ("Berufspädagogik"), καθώς και τις σύγχρονες ερευνητικές αναζητήσεις για ανανέωση και εκσυγχρονισμό της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης. Με άξονα την γνωστική, ηθική και αισθητική αγωγή του παιδιού, ήτοι την τέχνη της διάκρισης, η Διδακτική της Επαγγελματικής *Παιδαγωγικής* μπορεί να ανανεώσει τις τυποποιημένες διδακτικές μεθόδους όλων των σχολικών κλάδων του εκπαιδευτικού συστήματος.

(Περίληψη κειμένου δημοσιευμένου πρωτοτύπως στη γερμανική ως:

VASILEIOS E. PANTAZIS (2008), "Die Anthropologische Betrachtungsweise

der berufspädagogische Didaktik", In: *Pädagogische Rundschau*, 62 (1): 199-211, Frankfurt: Peter Lang)

4. ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ

Και η εκπαιδευτική πραγματικότητα προσδιορίζεται από τις εσωτερικές ανθρώπινες διαθέσεις. Η ανθρωπολογική θεώρηση της διδασκαλίας αναδεικνύει πλευρές του ανθρώπου, οι οποίες δεν εμφανίζονται σε άλλες συνάφειες συμπεριφοράς και διαπροσωπικής επικοινωνίας. Ο Bollnow οδήγησε την Παιδαγωγική στην ανάπτυξη μιας γόνιμης σχέσης με τον υπαρξισμό και στην ανάδειξη των *ασταθών μορφών της αγωγής*. Αξιοποιώντας την υπαρξιακή φιλοσοφία προσεγγίζονται τα θεωρούμενα ως παρακωλυτικά επεισόδια που *διαταράσσουν* την πορεία της αγωγής και της διδασκαλίας ως γεγονότα βαθιά ριζωμένα στην ουσία της ανθρώπινης ύπαρξης και που «μέσα τους βρίσκει έκφραση ένα εντελώς νέο, μέχρι τώρα παραγνωρισμένο στοιχειώδες τμήμα της ανθρώπινης ύπαρξης, που αναιρεί τις παραστάσεις μιας σταθερής ανάπτυξης ή εν πάση περιπτώσει τις σχετικοποιεί σημαντικά».

Αυτά τα *ασταθή στοιχεία* επιτελούν μια θετική και βαρυσήμαντη λειτουργία στην ανθρώπινη ζωή και δημιουργούν τη δυνατότητα αξιοποίησης *ασταθών μορφών* στη διδακτική πράξη. Έτσι, τίθεται υπό αμφισβήτηση η αντίληψη ότι σε μια «*διαταραγμένη*» εκπαιδευτική πραγματικότητα είναι πράγματι δυνατόν να σχεδιαστεί με απόλυτο τρόπο η διδασκαλία και καταφάσκει τη μοναδικότητα του εκάστοτε συγκεκριμένου περιβάλλοντος διδασκαλίας.

Ο Bollnow εξετάζει ορισμένες ασταθείς μορφές αγωγής, υπό το πρίσμα της σχέσης της υπαρξιακής φιλοσοφίας με την παιδαγωγική, δημιουργώντας μία *ανθρωπολογική παιδαγωγική των ασταθών μεθόδων*. Η «αφύπνιση», η «νουθεσία» και η «συμβουλή» είναι κατεξοχήν ασταθείς «*μορφές*» αγωγής, ενώ η «κρίση» και η «συνάντηση» θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ασταθείς «*στιγμές/περιστάσεις*» αγωγής. Οι ασταθείς μορφές αγωγής θέτουν έναν οξύ προβληματισμό στο χώρο της θεωρίας της Διδακτικής αναφορικά με τις δυνατότητες αξιοποίησής τους στην καθημερινή διδακτική πράξη.

Η κατάφαση της μοναδικότητας και της ιδιαιτερότητας της «*διδακτικής στιγμής*», καθώς και η πρόταξη του «*ανοιχτού μαθήματος*» και του «*ενοχλητικού*» και απροσδόκητου «*παραπρογράμματος*» είναι ορισμένες μόνο περιοχές που μπορούν να συναντηθούν οι σύγχρονοι διδακτικοί προβληματισμοί με την αξιοποίηση των ασταθών μορφών αγωγής στη διδακτική πράξη, ως *διδακτικών «τόπων»*, ενδεχομένως προς την κατεύθυνση μιας σύγχρονης αναπλασίωσης της Ανθρωπολογικής Διδακτικής ως *Διδακτικής των ασταθών μεθόδων*.

(Περίληψη του κειμένου:

Βασίλειος Ε. Πανταζής (2004), «Φιλοσοφικές προϋποθέσεις της Ανθρωπολογικής Παιδαγωγικής και Διδακτική των ασταθών μεθόδων», δημοσιευμένο στο: *Παιδαγωγικός Λόγος*, I (3): 235-246, Αθήνα: Κορφή)

5. Η ΜΕΘΟΔΕΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1. Η **μεθόδευση** της διδασκαλίας περιλαμβάνει τρία δομικά στοιχεία:

α) Τον **προγραμματισμό** (σχεδιασμό, «αρχιτεκτονική») της διδασκαλίας σε:

i) **μακροεπίπεδο** (για μια μεγάλη διδακτική περίοδο) και

ii) **μικροεπίπεδο** (μια διδακτική ενότητα ή ώρα).

β) Τη **διεξαγωγή** («στρατηγική») της διδασκαλίας, δηλαδή τις δραστηριότητες του δασκάλου για την πραγμάτωση των επιλογών που έγιναν στο στάδιο του σχεδιασμού

γ) Τον **έλεγχο** του αποτελέσματος της διδασκαλίας (αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών).

2. Η **Διδακτική του «Σχολείου Εργασίας»** βάζει στο επίκεντρο της διδασκαλίας το μαθητή με τα βιώματα, τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντά του.

Η σχολική εργασία έχει **τρεις διδακτικές αρχές**:

α) την **αυτενέργεια** του μαθητή,

β) την **εποπτικότητα** και

γ) την **παιδοκεντρικότητα** της διδασκαλίας.

Αφετηρία του παιδαγωγικού συστήματος του Dewey αποτελεί το αξίωμα ότι η **εμπειρία** είναι το κλειδί για να γνωρίσουμε και να κατακτήσουμε την πραγματικότητα (Κάνω κάτι, το δοκιμάζω και το γνωρίζω, προχωρώντας σε συνεχή σύνθεση και ανασύνθεση της εμπειρίας).

Η διδασκαλία έχει ως στόχο της να υποκινεί το μαθητή σε δράση, σύμφωνα με την παιδαγωγική αρχή «μανθάνειν δια του πράττειν» (*“Learning by doing”*). Η μέθοδος του Dewey βελτιώθηκε και εφαρμόστηκε ως **«Project-Method»** από το μαθητή του Kilpatrick.

3. Η **πορεία διδασκαλίας κατά τον Dewey**:

α) Ξεκινά από μια **προβληματική κατάσταση** (σωκρατική μέθοδος),

β) προχωρεί στην αντιμετώπιση του προβλήματος με τη **δοκιμή δυνατών λύσεων**,

γ) στη **διαμόρφωση μιας σωστής λύσης**, και

δ) στην **εφαρμογή** και αξιοποίηση των εμπειριών για την αντιμετώπιση όμοιων μελλοντικών προβλημάτων.

5. Ιδιαίτερη έμφαση δίνει η σύγχρονη Διδακτική στην **«αρχή της παιδοκεντρικότητας»**. Καταβάλλεται προσπάθεια για προσαρμογή της διδασκαλίας στα «μέτρα του παιδιού». Η αρχή της παιδοκεντρικότητας κορυφώνεται στον Kerschensteiner (**«θεμελιώδες αξίωμα της μορφωτικής διαδικασίας»**: πλήρης αντιστοιχία ανάμεσα στα μορφωτικά αγαθά και στην ψυχική εξέλιξη του παιδιού).

6. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1. Η διδακτική δραστηριότητα είναι έλλογη συνειδητή ενέργεια. Ο διδακτικός σχεδιασμός αντιμετωπίζει τη διδασκαλία ως σύνολο διδακτικών διαδικασιών μιας σκόπιμης προδιαγεγραμμένης, ως ένα βαθμό, **πορείας** (με αφετηρία και τέλος), που μπορεί, κάτω από ορισμένες συνθήκες να φτάσει σε κάποια επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

Με τον προγραμματισμό-σχεδιασμό γνωρίζουμε:

- α) πού πάμε,
- β) πώς θα πάμε,
- γ) πότε θα φτάσουμε,
- δ) πώς θα κρίνουμε πόσο πετύχαμε να φτάσουμε στο τέρμα της πορείας μας, και ε) πόσο καλά βαδίσαμε.

2. Οι διδακτικοί **σκοποί** αναφέρονται στα ιδεώδη ή στις γενικές επιδιώξεις της αγωγής. Οι διδακτικοί **στόχοι** είναι οι ειδικοί διδακτικοί σκοποί ή οι σκοποί της κάθε διδακτικής ενότητας.

Οι διδακτικοί σκοποί/στόχοι **ταξινομούνται** σε:

- α) **Γνωστικούς** σκοπούς (σχετίζονται με τη σκέψη, τη γνώση, τη λύση προβλημάτων, διάφορες νοητικές δραστηριότητες),
- β) **Θυμικούς/συναισθηματικούς/συγκινησιακούς** σκοπούς (σχετίζονται με τα ενδιαφέροντα, τις διαθέσεις και τις αξίες)
- γ) Σκοπούς **ψυχοκινητικών/δεξιοτήτων/ικανοτήτων** (σχετίζονται με δραστηριότητες χειρισμών και κίνησης).

7. ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ – ΜΑΘΗΣΗΣ

1. Η μέθοδος «λύση προβλήματος»:

Η μέθοδος «λύση προβλήματος» ξεκινά από μια απορία, από ένα πρόβλημα που οι μαθητές καλούνται να επιλύσουν. Για τη λύση του προβλήματος χρησιμοποιούνται «υποθέσεις». Αν οι υποθέσεις αποτύχουν, οι μαθητές διαμορφώνουν και δοκιμάζουν νέες υποθέσεις.

Η σειρά «υπόθεση→δοκιμή→λάθος→εκ νέου δοκιμή→τελική αξιολόγηση» αποτελεί «μάθηση μέσα από την πράξη» ("learning by doing").

2. Η μέθοδος «project» (μέθοδος των σχεδίων, μέθοδος των βιωμάτων):

Η κατ' εξοχήν «διαθεματική», μαθητοκεντρική και βιωματική μέθοδος «project» καλλιεργεί τη σκέψη των μαθητών, τις δεξιότητές τους, τις συναισθηματικές, ηθικές και αισθητικές ευαισθησίες τους, ενώ παράλληλα δημιουργεί ένα «ήθος της κοινότητας» μέσα στη σχολική τάξη.

3. Η «προγραμματισμένη διδασκαλία» (teach yourself/μάθε το μόνος σου):

4. Η πειραματική-εργαστηριακή μέθοδος:

Το πείραμα είναι βιωματική μέθοδος μάθησης και δημιουργεί συνθήκες διερευνητικής και συμμετοχικής μάθησης και σκέψης. Δεν πρέπει να μεταβάλλεται σε μέθοδο απλής εφαρμογής οδηγιών και αναπαραγωγής της γνώσης.

5. Η «ομαδοσυνεργατική διδασκαλία» (διδασκαλία με ομάδες):

6. Συζήτηση (ελεύθερος διάλογος και πάνελ):

7. Ιδεοθύελλα ή καταιονισμός ιδεών (Brainstorming):

8. Η μίμηση πράξης/παιξιμο ρόλων

8. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

1. Ένας γενικός συνδετικός άξονας των μαθημάτων της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης είναι να συνδέεται το τεχνικό υπόβαθρο το οποίο αποκτά ο μαθητής στα επιμέρους μαθήματα με

τις ευρύτερες συνθήκες του περιβάλλοντος στο οποίο θα ασκήσει τα επαγγελματικά του καθήκοντα.

2. Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία προϋποθέτει

- τη διαθεματική και διεπιστημονική προσέγγιση των θεμάτων και
- η διδασκαλία πρέπει να εστιάζεται σε ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες και με τη μέθοδο των σχεδίων εργασίας (project).
- Επειδή οι μαθητές ίσως έχουν προϋπάρχουσες λανθασμένες αντιλήψεις για αρκετές έννοιες όπως για παράδειγμα ρύπανση-μόλυνση, ορυκτό-πέτρωμα, χλωρίδα-βλάστηση θα πρέπει η διδασκαλία να διακατέχεται από την επικοινωνιακή προσέγγιση για τη διδασκαλία και μάθηση.
- Το σημαντικό στοιχείο της διδασκαλίας είναι η ευαισθητοποίηση των μαθητών για τα κρίσιμα περιβαλλοντικά ζητήματα και προβλήματα και η πρόκληση ενδιαφέροντος σε τρόπους επίλυσης και πρόληψής τους.

9. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

1. Να μη μένουν οι μαθητές για πολλή ώρα παθητικοί ακροατές. Να συμμετέχουν σε πειράματα, συνθετικές εργασίες, συζητήσεις, συνεργατικές δραστηριότητες.
2. Τα μαθήματα να έχουν εφαρμογή σε καταστάσεις άσκησης του επαγγέλματος που επέλεξαν.
3. Να καλούνται κάποιες φορές ειδικοί μέσα στην τάξη και να συζητήσουν με τους μαθητές ή να πραγματοποιούνται επισκέψεις σε χώρους εργασίας.
4. Να συνδεθεί το σχολείο με τους χώρους εργασίας και με την κοινωνία.
5. Οι μαθητές να συνηθίσουν και να μπορούν:
  - να διαβάζουν βιβλία της ειδικότητας τους,
  - να αναζητούν πληροφορίες εκτός του σχολικού εγχειριδίου,
  - να αξιολογούν τις πληροφορίες,
  - να φτιάχνουν μικρά έργα,
  - να εκπονούν μικρές εργασίες,
  - να επινοούν λύσεις,
  - να παίρνουν πρωτοβουλίες και ευθύνες.
6. Να κατανοούν και όχι απλά να απομνημονεύουν την ύλη.
7. Να αφήνεται κάθε μαθητής να μαθαίνει με το δικό του τρόπο και με τους δικούς του ρυθμούς
8. Να βρίσκουμε ευκαιρίες για ενθαρρυντικά σχόλια
9. Να καλλιεργείται η συνεργασία στη μάθηση.
10. Να αποφεύγεται η κατηγοριοποίηση με βάση τις ικανότητες ή τις γνώσεις ή την επίδοση, γιατί λειτουργεί αποθαρρυντικά για τους αδύνατους μαθητές.
11. Ο εκπαιδευτικός επιδιώκει να συζητά με τους μαθητές για το θέμα που προτίθεται να διδάξει. Επικρατεί κλίμα αποδοχής των μαθητών. Ο εκπαιδευτικός δεν κάνει παρατηρήσεις, δεν θυμώνει με τα λάθη τους και βέβαια δεν προσβάλλει τους μαθητές.
12. Οι ασκήσεις που δίνουμε στους μαθητές δεν πρέπει να είναι πολύπλοκες
13. Είναι σημαντικό να κατανοήσει ο μαθητής τις τεχνικές έννοιες της ειδικότητας, να κατανοήσει πρώτα ποιοτικά τα σχετικά φαινόμενα, καθώς επίσης και να αποκτήσει βασικές

τεχνικές δεξιότητες στο εργαστήριο, όπου και θα γίνεται η πειραματική επαλήθευση των θεωρητικών γνώσεων.

14. Η προσέγγιση της γνώσης από το μαθητή πρέπει να γίνεται με ενεργητικό τρόπο. Αυτό βοηθά στην καλλιέργεια δημιουργικής σκέψης. Ο μαθητής δεν πρέπει να συσσωρεύει πληροφορίες και γνώσεις, αλλά να καλλιεργεί και γενικές ικανότητες και δεξιότητες (κριτική σκέψη και εξαγωγή λογικών συμπερασμάτων κατόπιν παρατήρησης, καταγραφή και επεξεργασία των στοιχείων μιας πραγματικής κατασκευής κλπ).

15. Η παρουσίαση των θεμάτων, εκτός από το γνωστικό περιεχόμενό της, πρέπει να περιλαμβάνει και τα εξής στοιχεία:

- Την δημιουργία κινήτρου με την ανάδειξη και επισήμανση της χρησιμότητας (γενικής και κατά θέμα) του διδακτικού αντικειμένου και της προσδοκώμενης ικανοποίησης από την απόκτηση ενός μέσου έκφρασης και δημιουργίας.
- Την πρόκληση του ενδιαφέροντος και της περιέργειας με την χρήση εποπτικών μέσων που μπορεί να είναι αντικείμενα, σχέδια, γραφήματα κάθε είδους, έντυπα, μακέτες κ.λ.π., επιλεγμένα με βασικό κριτήριο τα ενδιαφέροντα των μαθητών.
- Την ενθάρρυνση της συμμετοχής των μαθητών με την παρακίνηση για την συλλογή εποπτικών μέσων και την επιλογή θεμάτων.
- Δεδομένου ότι οι μαθητές δεν έχουν ακόμα τεχνικές γνώσεις θα πρέπει, κατά την παρουσίαση του διδακτικού αντικειμένου, να γίνεται η απαιτούμενη κάθε φορά εισαγωγική ενημέρωση από τον εκπαιδευτικό, ώστε να μπορέσουν να παρακολουθήσουν και να κατανοήσουν το περιεχόμενο των θεμάτων.
- Στο στάδιο της παρουσίασης σημαντικό ρόλο μπορεί να παίξει η χρησιμοποίηση των δυνατοτήτων της Πληροφορικής. Η εξοικείωση με τον Η/Υ και τις χρήσεις του είναι άλλωστε ένας από τους στόχους του σύγχρονου μαθήματος.

16. Θα πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια ώστε να αιτιολογείται η χρησιμότητα κάθε κεφαλαίου και κάθε άσκησης με παραδείγματα από την πραγματικότητα. Αυτό θα έχει ως συνέπεια να αυξάνεται το ενδιαφέρον των μαθητών και το μάθημα να γίνεται ελκυστικότερο.

17. Στην αρχή της διδασκαλίας του μαθήματος, πρέπει ν' αναφερθούν, οι γενικές οδηγίες για τα μέτρα ασφάλειας και υγιεινής με αντίστοιχη επίδειξη. Επίσης στην αρχή κάθε άσκησης, πρέπει να επιδεικνύονται σχολαστικά τα ειδικά μέτρα ασφάλειας της συγκεκριμένης άσκησης. Όλοι οι μαθητές να τα τηρούν (φόρμες, γυαλιά προστασίας κ.λ.π).

18. Είναι υποχρεωτική η αρχική αναλυτική επίδειξη των μηχανημάτων, εργαλείων, εξαρτημάτων αλλά και της τεχνικής που θα ακολουθείται στην κάθε άσκηση.

19. Πρέπει να επισημανθεί η μεγάλη αποτελεσματικότητα της αναγνώρισης της επίδοσης των μαθητών από τους συμμαθητές τους. Για τον σκοπό αυτό είναι σκόπιμη η έκθεση σχεδίων των μαθητών στην αίθουσα ή σε άλλο σχολικό χώρο και η ενθάρρυνση της σήμανσης και της διακόσμησης των σχολικών χώρων από τους μαθητές.

20. Περιγραφές επαγγελμάτων:

Μελετώνται τα αντιπροσωπευτικότερα επαγγέλματα που αντιστοιχούν στους τομείς των κύκλων.

21. Τα θέματα διδάσκονται με τρόπο ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι του μαθήματος. Ιδιαίτερα τονίζεται ότι η μάθηση πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια ενεργητική διαδικασία, η οποία συντελείται μέσα από μια διαρκή αλληλεπίδραση του μαθητή με το κοινωνικό-οικονομικό-πολιτικό-πολιτισμικό του περιβάλλον.

22. Για την κατανομή ωρών, πρέπει να ληφθεί υπ' όψη όλες οι παράμετροι (συνολικές ώρες μαθήματος, απώλειες μαθημάτων, χρόνος για την αποπεράτωση κάθε άσκησης κ.λ.π), ώστε η κατανομή αυτή να είναι, όσο το δυνατό πρακτικά εφαρμόσιμη.

23. Η σύζευξη θεωρίας και πράξης πρέπει να ακολουθείται με συνέπεια και συνέχεια.

24. Η ενσωμάτωση και η ένταξη εφαρμογών Η/Υ και πληροφορικής σε όλα τα εκπαιδευτικά αντικείμενα είναι ένας σύγχρονος, αναγκαίος και φιλόδοξος στόχος με μεγάλη ευρύτητα.

10. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

1. Η αξιολόγηση των μαθητών είναι αναπόσπαστο μέρος της διδακτικής διαδικασίας που έχει ως σκοπό να προσδιορίσει το βαθμό επίτευξης των διδακτικών στόχων της, όπως αυτοί καθορίζονται από τα ισχύοντα προγράμματα σπουδών των αντίστοιχων μαθημάτων. Παράλληλα, οφείλει να πληροφορεί τον εκπαιδευτικό για τα αποτελέσματα του έργου του και να ανατροφοδοτεί τη διδακτική πράξη, με στόχο τη συνεχή βελτίωση και την αύξηση της αποτελεσματικότητάς της.

2. Στο πλαίσιο αυτό ο μαθητής αξιολογείται από:

- Τη συμμετοχή του στην καθημερινή εργασία της τάξης και τη συνολική δραστηριότητά του μέσα στο σχολείο.
- Τα αποτελέσματα της επίδοσής του στις γραπτές δοκιμασίες αξιολόγησης κατά τη διάρκεια του διδακτικού έτους
- Τις συνθετικές - δημιουργικές εργασίες, όταν του ανατίθενται αυτές.
- Το φάκελο εκπαιδευτικών επιδόσεων και δραστηριοτήτων του μαθητή, όπου αυτός τηρείται.

3. Στην αρχή του σχολικού έτους και μέσα στις δύο πρώτες εβδομάδες από την έναρξη των μαθημάτων διεξάγονται διαγνωστικές δοκιμασίες. Σκοπός των διαγνωστικών δοκιμασιών είναι να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς:

- να προσδιορίσουν το επίπεδο στο οποίο βρίσκονται οι μαθητές τους, ώστε ανάλογα να προσαρμόσουν τη διδασκαλία τους,
- να διερευνήσουν εάν οι μαθητές τους διαθέτουν τις προαπαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες σε σχέση με την ύλη που θα διδαχθούν στην τάξη αυτή, ώστε να επισημάνουν τις ελλείψεις τους και να σχεδιάσουν ωρολόγιο πρόγραμμα (ώρες διδασκαλίας και διδασκόμενα μαθήματα) για την πρόσθετη διδακτική τους στήριξη, την οποία εισηγούνται στο Σύλλογο Διδασκόντων, ο οποίος και αποφασίζει.

4. Κατά τη διεξαγωγή της διδασκαλίας μαθημάτων, η πρόοδος των μαθητών ελέγχεται με προφορική εξέταση για το μάθημα της ημέρας, η οποία διενεργείται με την υποβολή ερωτήσεων στη διδαχθείσα ύλη και κυρίως επί του μαθήματος της ημέρας. Οι εξεταζόμενοι προφορικά μαθητές βαθμολογούνται για κάθε τέτοια εξέταση.

Εκτός της προφορικής εξέτασης, διενεργούνται ποικίλες ενδιάμεσες γραπτές εξετάσεις. Αυτές είναι:

- Οι ολιγόλεπτες γραπτές δοκιμασίες διάρκειας 10 έως 15 λεπτών, που αποτελούν εναλλακτικό τρόπο εξέτασης των μαθητών στο μάθημα της ημέρας και

πραγματοποιούνται χωρίς προειδοποίηση των μαθητών και στην ύλη του μαθήματος της ημέρας. Τα θέματα που δίνονται στους μαθητές θα πρέπει να προϋποθέτουν απαντήσεις, τις οποίες να μπορούν να διατυπώσουν οι μαθητές στον προβλεπόμενο χρόνο. Ο αριθμός των ολιγόλεπτων γραπτών δοκιμασιών είναι χωρίς αριθμητικό περιορισμό και αφήνεται στην κρίση του διδάσκοντος. Τα αποτελέσματά τους αξιοποιούνται για την αντικειμενικότερη αξιολόγηση του μαθητή και τη συνεχή ανατροφοδότηση της διδασκαλίας.

- Ως προς τη μορφή τους, οι γραπτές αυτές δοκιμασίες μπορεί να συνδυάζουν ταυτόχρονα διαφορετικού τύπου ερωτήσεις (ανάπτυξης, σύντομης απάντησης, κλειστές ή αντικειμενικού τύπου, επιλεγόμενης απάντησης κτλ.) και διαφορετικού επιπέδου δυσκολίας, με τις οποίες ελέγχεται κατά κύριο λόγο η αφομοίωση της διδαχθείσας ύλης και γενικότερα η πρόοδος των μαθητών.

5. Ομαδικές Συνθετικές - Δημιουργικές Εργασίες

6. Φάκελος επιδόσεων και δραστηριοτήτων των μαθητών

7. Αξιολόγηση Μαθημάτων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης:

- Τα μαθήματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Εργαστηριακού περιεχομένου και το εργαστηριακό μέρος των μικτών μαθημάτων, εξετάζονται κατά τις εξεταστικές περιόδους γραπτά ή προφορικά, με επίδειξη δεξιοτήτων των μαθητών στο εργαστήριο και εκτέλεση συγκεκριμένου έργου, ανάλογα με την φύση του αντικειμένου του μαθήματος. Είναι δυνατό να επιλεγεί μία μορφή εξέτασης ή και συνδυασμός αυτών.
- Στα μαθήματα θεωρητικού περιεχομένου και στο θεωρητικό μέρος των μικτών μαθημάτων οι ερωτήσεις ταξινομούνται σε δύο κατηγορίες.
  - ⇒ Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει ερωτήσεις που μπορούν να αναλύονται σε υποερωτήματα με σκοπό τον έλεγχο της κατανόησης της διδαχθείσας ύλης.
  - ⇒ Η δεύτερη κατηγορία μπορεί να περιλαμβάνει ασκήσεις εφαρμογών ή και προβλήματα.
- Σε περίπτωση που λόγω της φύσης του μαθήματος δεν είναι εφικτό να δοθούν ασκήσεις ή προβλήματα, οι μαθητές θα εξετάζονται στη δεύτερη κατηγορία σε ερωτήσεις που θα ελέγχουν την κριτική τους σκέψη και την ικανότητα εφαρμογής της αποκτηθείσας γνώσης.

11. ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ – ΣΧΕΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η πορεία της διδασκαλίας

Ένα δοκιμασμένο σχέδιο πορείας διδασκαλίας των επαγγελματικών μαθημάτων είναι το σχέδιο πορείας διδασκαλίας, το οποίο διαμορφώθηκε στο πλαίσιο της ΑΣΠΑΙΤΕ. Η παρακάτω προτεινόμενη πορεία διδασκαλίας μπορεί να αποτελέσει ένα ασφαλές πλαίσιο, εντός του οποίου μπορεί να κινηθεί στη διδασκαλία του ο εκπαιδευτικός επαγγελματικών μαθημάτων. Πάντα όμως θα πρέπει να αξιοποιεί τις σύγχρονες εναλλακτικές διδακτικές κατευθύνσεις.

Προτεινόμενη Πορεία Διδασκαλίας των Επαγγελματικών Μαθημάτων:

ΑΣΠΑΙΤΕ

Προπτυχιακά Τμήματα
Γραφείο Πρακτικής Άσκησης Διδασκαλίας (ΠΑΔ)

ΠΑΔ- Ζ6

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΣΚΟΠΟΙ
(τι επιδιώκουμε)

Αξιολόγηση προόδου
μαθητή
Αξιολόγηση διδασκαλίας

Εμπέδωση κατανοηθέντων
Ικανότητα εκτέλεσης
Διόρθωση λαθών
Απόκτηση συνηθειών
Ικανότητα κρίσης

**ΣΤΑΔΙΟ IV:
ΕΛΕΓΧΟΣ
ή ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ**

Ικανότητα και ανάλυση
σκοπού
Παρουσίαση νέων γνώσεων
Επίδειξη νέων δεξιοτήτων

ΣΤΑΔΙΟ III: ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Γραπτά σύντομα τεστ
Σύντομη ανάπτυξη
Εξέταση χειρισμών
Πρακτική εφαρμογή
Προφορικές ερωτήσεις

Άνεση του μαθητή
Δημιουργία κινήτρων
Ανάπτυξη ενδιαφέροντος
Επιθυμία για μάθηση

ΣΤΑΔΙΟ II: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ερωτήσεις – Ασκήσεις
Ενθάρρυνση του μαθητή
Άμεση παρακολούθηση
Διόρθωση λαθών
Επανάληψη παρουσίασης
Δικαιολόγηση μεθόδου

ΣΤΑΔΙΟ I: ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ

Συσχέτιση με προγενέστερες
γνώσεις
Περιγραφή – Διήγηση
Επίδειξη – Απεικόνιση
Ερώτηση – Συζήτηση (διάλογος)

Ερωτήσεις που διεγείρουν το
ενδιαφέρον
Παρουσίαση ολοκληρωμένων έργων
Έμφαση στην αξία του μαθήματος
Διήγηση εμπειριών
Διερεύνηση προγενέστερων
γνώσεων

ΜΕΘΟΔΟΙ
(τι θα πετύχουμε)

12. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΧΕΔΙΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1. ΣΧΕΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Διδακτικοί Στόχοι
2. Προαπαιτούμενες Γνώσεις και Δεξιότητες
3. Άξονες διδασκαλίας της ενότητας
4. Παρανοήσεις/αντιστάσεις – Εναλλακτικές ιδέες των μαθητών
5. Σύνδεση με άλλες επιστήμες και την καθημερινή ζωή
6. Μεθοδολογία
7. Απαιτούμενα Υλικά και Μέσα
8. Διάγραμμα Ροής (φάσεις διδασκαλίας – διδακτικές ενέργειες – τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν)

Εισαγωγή

Κύριο μέρος

Ολοκλήρωση της διδασκαλίας

9. Προτεινόμενες δραστηριότητες – Εργαστηριακές Ασκήσεις

10. Αξιολόγηση / Αποτίμηση της επίτευξης των διδακτικών στόχων

11. Βιβλιογραφία – Χρήσιμες διευθύνσεις στο διαδίκτυο

12. Παρατηρήσεις / επισημάνσεις του εκπαιδευτικού για τη διαδικασία της διδασκαλίας

2. ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

1. Χαρακτηριστικά του πειράματος

2. Προσπαιτούμενες Γνώσεις και Δεξιότητες

3. Απαιτούμενα υλικά και μέσα

4. Πορεία του πειράματος

3. ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Κριτήρια επιλογής του θέματος από τον εκπαιδευτικό

2. Σκοπός και στόχοι

3. Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

4. Μεθοδολογικό πλαίσιο - Στάδια της μελέτης των μαθητών

‣ Ευαισθητοποίηση και προβληματισμός των μαθητών

‣ Επιλογή του θέματος

‣ Προσδιορισμός στόχων της μελέτης των μαθητών - οργάνωση σε ομάδες εργασίας

‣ Προσδιορισμός πηγών για την άντληση πληροφοριών

‣ Καταγραφή απόψεων στο κοινωνικό περιβάλλον των μαθητών - εξαγωγή συμπερασμάτων

‣ Συζήτηση (κατά ομάδα), των θεμάτων που μελετήθηκαν - εξαγωγή συμπερασμάτων

‣ Συζήτηση στην τάξη όλων των συνιστωσών επεξεργασίας του θέματος, εξαγωγή και καταγραφή συμπερασμάτων

‣ Σύνθεση εργασίας - παρουσίαση - παρέμβαση στο άμεσο κοινωνικό περιβάλλον

‣ Περαιτέρω μελέτη του θέματος ή προεκτάσεων του

5. Αξιολόγηση

6. Χρονοδιάγραμμα

7. Βιβλιογραφία